מיוסד עפ"י ספה"ק
דברי תורה
שי צבי חובת הלבבות

בס"ד **פרשת חיי שרה**

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. וכתב בבעל הטורים: ע"רה מ"פ ע"ה לשון תיבות 'שמש', עכ"ד. ולריך ביאור הכוונה.

ב) במדרש (בראשית רבה נח, ג) איתא: **רבי עקיבא היה יושב ודורש, והצבור מתנמנם. ביקש לעוררן, אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה. אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שהיתה קכ"ז, ותמלוך על קכ"ז מדינות,** ע"כ. ולריך ביאור.

ונראה בהקדם מה שכתב בחובות הלבבות (שער עבודת האלקים, פרק ג)[ב], כי לפי שהגדיקים מוסיפים מדי יום להכיר יותר את טובות האלקים ואת גדולתו, לכן הם עושים בכל יום תשובה על המצוות שעשו בתמול, מחמת שלדעתם לא קיימו אותם כדאוי וראוי כראוי, לפי מה שהוסיפו עתה להכיר את בוראם, עכ"ד.

והוסיף בדרך משה (בראשית, אות ו) בשם הספרים הקדושים, כי לפי שהגדיק מתעלה בכל יום בעבודת השי"ת יותר ממה שהיה מתמול, לכן הוא מעלה עמו בכל יום גם כל הימים הקודמים, על ידי שעושה תשובה עליהם. וזה ביאור כוונת דברי רש"י (כאן) **שני חיי שרה, כולן שוין לטובה.** ללמדינו כי לפי שבימי נעוריה עדיין לא היתה עבודתה באותה מדריגה כמו קודם שהתלקחה, מכל מקום כל ימיה שוין לטובה, כי בכל יום היתה מתקנת הימים שעברו, להעלותם במעלת העבודה שבימי זקנותה, עכ"ד.

והנה מבואר עוד באחרונים הלבבות (שער חשבון הנפש, פרק ג מחשבון העסקים ותרגיעה)[ג], כי המתגלה אושר שכבר השיג את שלימותו בתורה ועבודה, ואין לו מה להוסיף עוד. לכל מי שהוא שפל רוח, נותן תמיד את מה שהשיג בעבר, כדי לידע איך להוסיף ולהרבות עליו, עכ"ד. ומעתה שפיר אתם מוסיף על מדרגתו הקודמת, אלא לאחר שקנה בנפשו את מדת הענוה.

ובתב בנועם מגדים (פרשת דברים, ד"ה ה' אלקיכם) בביאור הכתוב (דברים ג, י) 'והנכם היום'. כי השם נקרא 'יום' וכדאיתא בגמרא (ברכות ח:). ומדתה ענוה, שמתקה כשאמר הירא 'אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד' (חולין ס:). ומשום הכתוב את ישראל 'והנכם היום', שהם מלויינים במדת הענוה כשמש, עכ"ד.

ומעתה לפי שביקש הכתוב לשבח את שרה ולומר **שני חיי שרה,** שבאמור הכוונה היא שהיו שנות חייה שוין לטובה, ואף שעלתה בכל יום למדרגה יותר עליונה, היתה מתקנת גם הימים שעברו, ביקש להודיענו אין זכתה שרה לעלות בכל יום למדרגה יותר עליונה, וזה רמז **ש'רה מ'אה ש'נה** לשבי תיבות **'שמש'**, לשמעינן שהיתה בשרה מבוגה השמש, היא מדת הענוה, שבאמור על ידה בא לדם להוסיף על מדרגתו הקודמת.

והנה במידושי הרי"ם (בראשית) כתב בביאור מאמר המדרש **רבי עקיבא היה יושב ודורש, והצבור מתנמנם.** היינו שהיו הציבור יושנים בגלות האר על ידי הסתרת הפנים. **ביקש לעוררן,** להיות בטוחים בהשי"ת שיעזרם אף באופן והסתר. **אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה.** כי השם 'אסתר' מורה על הסתר הפנים שהיה אז, ואעין בא שתמלוך בימי הסתרת פנים כל כך. **אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה** וכו'. ועיין שם שביאר מה טעם זכותה של שרה אמנו דוקא עומד לישראל בשעה שהקב"ה מסתיר פניו מהם.

ולדרכינו יתכן לומר בהקדם המשל הידוע מהבעל שם טוב הק' זללה"ה, שהובא בקדושת יום טוב (פרשת לו, ד"ה במדרש), לשמל שמרד במלך, והמלך נשאו על כל הסרים ועבדי המלך. והטעם, שאם היה ממיתו, היה הבער לפי שעה, משא"כ אם מטיל עמו, להרבות לו עוד יקר וגדולה, על ידי זה יגדל בערו הלוך וגדול כל ימיו, ויבוא ולכלם אין העיז פנים נגד מלך רחמן כזה, שלא די שלא מייסרו בעונש המגיע לו, אלא עוד מנשאו לגדולה.

והוסיף בקדושת יום טוב (שם), בעונש זה הבא על ידי המנשאות ורוממות, שייך דוקא בגי ישראל המוחזים במדת הענוה, ולכן אפילו בשעה שהקב"ה נותן להם גדולה, הם ממעטים עצמם. אבל אומות העולם אשר גבה לבם, לא יבינו על ידי עונש המנשאות, על כן ההכרח להיות עונשם על ידי יסורים ומלקות, עכ"ד.

ומעתה יתבאר מאמר המדרש **מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה,** וכביאור המידושי הרי"ם, אין זכתה למלוך בשעת הסתר פנים כזה. **אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה** וכו'. שהרי אמרנו כי שרה אמנו היתה מצויינת במדת הענוה, וכולמי השריתה מדה טובה זו גם בקרב נשמות אחריה, וממילא אף שהסתר הפנים גורם חלילה גזירה ועונש, אבל אכתי אפשר שהעונש יהא בגורת מלכות והתנשאות, וכאמור שהמוחזים במדת הענוה, רחויים להיענש בתופן זה.

א) וזה לשונו: **וכבר נאמר על קצת הפרושים, שהיו כל ימיהם בתשובה, מפני שהיו מחדשים בכל יום תשובה בעבור תוספת הכרתם בגדולת האלהים בכל יום, וקצורם במה שהם חייבים לו מן העבודה בשעבר,** עכ"ד.

ב) וזה לשונו: **ואל תשיאך הגאוה, שתחשוב, שהכרתך לא הוסיפה על מה שהיתה עליו מנעוריך,** ושמה שעבר בדעתך בעת הנעורים לא יתכן להשתנות אצלך ולהיות נכרי אצל דעתך, כי זה מפיתויי היצר לך, שירשל אותך מעיין ומחקור על אמיתת הענינים. **וידמה בעיניך, שאתה חכם גמור ולא תחסר מאומה ממה שאתה צריך לו** וכו', **ואמר** (קהלת ב, יד) **החכם עיניו בראשו, רצה לומר שהוא מסתכל בתחילת עיניניו, ומה שעבר עליו מעיניני תורתו ועולמו, ופוקד אותם, ומבין הטוב והרע מנפשו במה שעבר לו, ויוסיף להחזיק בטוב וישוב מן הרע.** והכסיל מתעלם מכל זה, כמי שהולך באפילת הלילה בדרך ארוכה, לא יביט אל מה שעבר, ואם יחזיר פניו, לא יתבאר אליו, אך כל דעתו על מה שיש לפניו, ועל זה אמר (שם) והכסיל בחשך הולך, עכ"ד.